MAHAMUL03014/13/1/2012-TC
Special Issue No. 1, March 2018

ISSN : Online : 2320-8341
Print : 2320-6446

RESEARCH FRONT

An International Multidisciplinary Research Journal

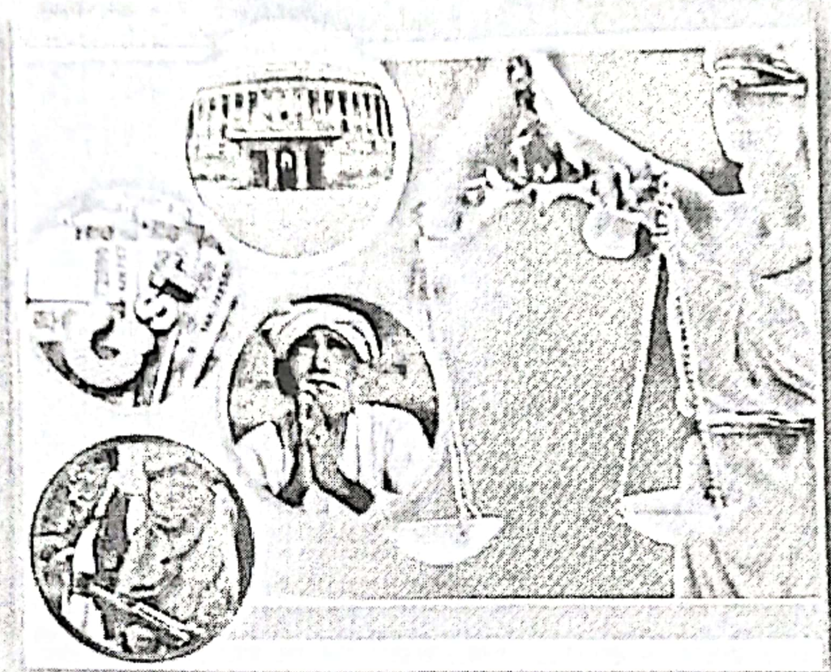

Social and Economic Justice-Past, Present and Future

Prin. Dr. C. J. Khilare
Chairman

Mr. S. M. Mahajan
Editor

Scanned with OKEN Scanner

4/12/2018 New Doc 43_2.jpg

RESEARCH FRONT
ISSN (Print) 2320 – 6446, (Online) 2320 – 8341

23	Pre-Primary Education And Justice For Anganwadi Workers **Prof. Mrs. Shamala R. Mane**	110-113
24	Effect of Family Type And Gender on Emotional Maturity Among Undergraduate Students **Prof. Pramila A. Surve, Prof. Ramesh S. Kattimani**	114-118
25	Consumer And Consumer Protection Act ,1986 : Issues And Challenges **Smt. Sampada S. Lavekar**	119-123
26	Gender Inequality In India **Prof. Shobha Sambhoji**	124-125
27	हिंदी साहित्य मे अभिव्यक्ति स्वातंत्र्य **श्री काकासाहेब बापूसाहेब भोसले**	126-127
28	कन्हैयालाल माणिकलाल मुंशी के 'युधिष्ठिर' उपन्यास में प्रतिबिंबित धार्मिक एवं न्यायिक यथार्थता **देवकाते भागवत भगवान**	128-131
29	चित्रा मुद्गल के प्रतिनिधि कहानियों मे ग्राम्य और शहरी जीवन के विषमता का यथार्थ दर्शन **कांबळे श्रावण आबा**	132-134
30	नागार्जुन के काव्य मे युगीन विषमता और सामाजिक आस्था एवं विश्वास के स्वर **लेफ्टनंट डॉ.रविंद्र पाटील**	135-137
31	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची सामाजिक विकासाची मीमांसा **प्रा. डॉ. वासुदेव डोंगरदिवे**	138-146
32	महिला आरक्षणाचे राजकारण आणि स्त्रियांचा राजकीय सहभाग-समतेच्या संदर्भात **प्रा. सौ. सुपेकर व्ही. पी.**	147-150
33	'मूलभूत हक्क आणि सामाजिक न्याय' **प्रा. सुहास निर्मले**	151-153
34	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आणि पुणे करार : एक चिकित्सक अभ्यास **डॉ. विनोद संभाजी सोनवणे**	154-157
35	डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांचे योगदान : 'स्त्री' च्या सामाजिक न्यायासाठी **डॉ. श्रीमती सिंधू जयवंत आवळे**	158-160
36	'राजा राममोहन रॉय यांनी सतीप्रथेविरुध्द मिळविलेला न्याय' **प्रा. डॉ. संतोष तुकाराम कदम**	161-164
37	महिलांना समान न्याय व पंचायत राज्यातील त्यांचे योगदान **प्रा. भाऊसाहेब खंडू मांगळे**	165-167
38	पंचायतराज व्यवस्थेमधून महिला सबलीकरण : एक सामाजिक न्याय प्रक्रिया **प्रा. सचिन शंकर औवाळ**	168-170
39	भारतातील लिंग आधारित भेदभाव आणि न्याय **प्रा. रावसाहेब सटवा कांबळे**	171-175
40	हिंदू स्त्रियांचे वैवाहिक हक्क आणि न्याय" **प्रा. रजनी कारदगे**	176-178
41	मानवी हक्क आणि शिक्षण **प्रा. अडसरे व्ही. बी.**	179-181
42	डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांचे सामाजिक न्याया बाबतचे विचार **प्रा. नदाफ बी. आर.**	182-183
43	आर्थिक कल्याण : सामाजिक न्यायाचा आधार **कुबेर दिनकर दिंडे**	184-187
44	विचारेमाळ झोपडपट्टीतील बालकामगार आणि सामाजिक न्याय **प्रा. कन्नाडे ममता कार्तिक**	188-191
45	शिवकालीन न्यायव्यवस्था **प्रा. डॉ. चंद्रकांत गिरी**	192-195
46	शिक्षणाचा अधिकार **प्रा. डॉ. गायडे एस. एम.**	196-201
47	अहमदनगर जिल्ह्यातील कम्युनिस्ट पक्षाचे जायकवाडी धरणग्रस्तांच्या लढ्यातील योगदान **प्रा. विधाटे गणेश शंकर**	202-208
48	पागिरे प्रकरण (काशीबाई हणबर) **प्रा. डॉ. कोळसेकर मनोहर सुबराव**	209-210
49	शिक्षणाचा मुलभूत अधिकार आणि बालक हक्क धोरण **श्री अजितकुमार भिमराव पाटील**	211-220
50	स्त्री: "धर्म आणि न्याय" **प्रा. डॉ. नंदिनी रविंद्र रणखांबे**	221-223
51	सामाजिक सुधारणा चळवळीचे अग्रदूत जगन्नाथ शंकरशेट **प्रा. उमेश गणेशराव जामोरे**	224-227
52	जागतिकीकरण व न्याय: काही निरीक्षणे **प्रा. टी. वाय.रणदिवे**	228-230

https://mail.google.com/mail/u/0/#sent/162b935a61e39464?projector=1&messagePartId=0.1 1/1

Scanned with OKEN Scanner

RESEARCH FRONT
ISSN (Print) 2320 – 6446, (Online) 2320 – 8341

मानवी हक्क आणि शिक्षण

सहायक प्रा. अडसरे व्ही. बी.
अण्णासाहेब आवटे कॉलेज, मंचर, पुणे.
E-Mail :-vbadsare@gmail.com

प्रस्तावना

मानवाचा विकास हा समाजात होतो. समाजामध्ये जीवन जगत असतांना त्याला सामाजिक बंधने पाळावी लागतात. हे नियम सर्वांना समान असणे अपेक्षित आहे.सर्व व्यक्ती निसर्गापुढे समान असतात. निसर्गाचा एक घटक म्हणून जीवन जगतांना निसर्गाकडून अधिकार हे प्राप्त होतातच. त्या अधिकारामध्ये जीवन जगण्याचा, स्वातंत्र्याचा, उपभोग घेण्याचा अधिकार येतो. मात्र धर्म, वंश, जात, पंथ, लिंग व राष्ट्र यावरून माणसांमाणसामध्ये भेदभाव केले जातात. यातूनच सामान्य असाहाय्य व्यक्तीवर अन्याय केला जातो. निसर्गतः मिळालेल्या व्यक्तींच्या अधिकारांवर गदा आणली जाते व्यक्तीचे स्वातंत्र्य हिरावून घेतले जाते. विशिष्ट लोकांना जीवन जगणे मुष्कील होते. हे टाळण्यासाठी जगातील सर्वांसाठी समान नियम असावेत. म्हणून संयुक्त राष्ट्रसंघाने 1945 रोजी मानवी हक्क आयोगाची स्थापना केली. 10 डिसेंबर,1948 रोजी आंतरराष्ट्रीय विधेयकाचा मसुदा युनोच्या सर्वसाधारण सभेपुढे मांडण्यात आला व मानवी हक्कांच्या घोषणा पत्रात मान्यता देण्यात आली.

मानवी हक्काची संकल्पना

समाजात सर्वांना सन्माने जगता यावे म्हणून वैयक्तिक हक्क हे अबाधित राहिले पाहिजे. आंतरराष्ट्रीय पातळीवर कायद्याची निर्मिती केली व हक्क स्पष्ट करण्यात आले. त्याच कायदेशीर हक्कांना मानवी हक्क म्हणतात.

अर्थ

1 **डॉ. एस. के. अवस्थी व आर. पी. कटारिया यांच्या मते.** "मानवी हक्क म्हणजे जीवन, स्वातंत्र्य, समता व प्रतिष्ठा यांच्या संबंधातील घटनेने संरक्षित केलेले आंतरराष्ट्रीय व भारतीय न्यायालयांकडून मूर्त केलेले हक्क होय."

2 **प्रो. हॅरोल्ड जे. लस्की यांच्या मते,** "वस्तुतः हक्क म्हणजे समाज जीवनाच्या अशा अटी की,ज्या मिळाल्याशिवाय व्यक्ती सर्वसाधारण पणे सर्वोत्तम जीवन जगुच शकत नाही."

वरील व्याख्यांवरून आपणास असे म्हणता येईल की, मानवी हक्क म्हणजे असे हक्क की, जे व्यक्तीला स्वाभाविकरित्या मिळालेले आहेत, व जे कायद्याने मान्य तसेच संरक्षित केलेले असतात. त्यामुळे मानवी जीवनाचा सर्वांगीण विकास होण्यास मदत होते.

मानवी हक्काचा जाहीरनामा

10 डिसेंबर, 1948 रोजी संयुक्त राष्ट्रसंघाच्या जनरल असेंब्लीने मानवी हक्काचा जाहीरनामा जाहीर केला. यामुळे जगातील कोणत्याही देशाचा राजकीय स्तरावर भेदभाव न करता शाळा, महाविद्यालये, शैक्षणिक संस्थांमध्ये प्रसार झाला पाहिजे असे नमुद करण्यात आले आहे. मानवी हक्काचा जाहिरनामा हा जगातील सर्व राष्ट्रासाठी व व्यक्तींसाठी आहे. या हक्काचा प्रसार शिक्षणाद्वारे झाला पाहिजे त्यासाठी प्रत्येक व्यक्तीने मानवी हक्कासाठी जागरूक राहिले पाहिजे. शिक्षण संस्थांनी मानवी व स्वातंत्र्याविषयी आदर निर्माण करण्याचा प्रयत्न करावा असे जाहीरनाम्यामध्ये आवाहन करण्यात आले आहे.

जाहीरनाम्यामधील विविध कलमे

कलम 1

सर्व मानव जन्मतः स्वातंत्र्य असून सन्मान व हक्कांच्या बाबतीत सर्व व्यक्ती समान आहेत.

कलम 3

प्रत्येक व्यक्तीला जीवन जगण्याचा, स्वातंत्र्य उपभोगण्याचा व व्यक्तिगत सुरक्षिततेचा हक्क आहे.

कलम 8

https://mail.google.com/mail/u/0/#sent/162b935a6e388e73?projector=1&messagePartId=0.1 1/1
Scanned with OKEN Scanner